

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

FRÅN SAMARBETE TILL KOLLEGIALT LÄRANDE

En studie om hur tvålärarsskap
kan öka det kollegiala lärandet

FÖRFATTARE:

Annelie Pendén
Åsa Ydreskog

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

10/2024

SAMMANFATTNING

VI SOM SKRIVER artikeln har under flera års tid samarbetat i klasser i årskurs F-3. Under årens lopp har vi utvecklat ett arbetssätt som kan rymmas under begreppet tvålärareskap. I utvecklingsartikeln beskriver vi tvålärareskapets möjligheter till kollegialt lärande med elevers behov i fokus. I nuläget finns inte mycket forskning om tvålärareskapets möjlighet till kollegialt lärande. Utifrån detta ville vi fördjupa oss i vårt eget tvålärareskap, genom en aktionsforskning, för att ta reda på hur arbetssättet påverkar oss lärare samt våra elever. Resultaten visar att tvålärareskapet som arbetsform ökar möjligheten till kollegialt lärande. Genom vårt sätt att organisera oss och eleverna möjliggör vi kollegialt lärande på ett djupare plan då vi har ett gemensamt utgångsläge. Under åren 2021–2024 fick vi möjlighet att medverka i Ifous FoU-program Fokus undervisning. Det är inom ramen för FoU-programmet som artikeln har skrivits.

Annelie Penden är lärare för grundskolans tidigare år och arbetar på Sätilaskolan i Sätila.
E-post: annelie.penden@mark.se

Åsa Ydreskog är lärare för grundskolans tidigare år och arbetar på Sätilaskolan i Sätila.
E-post: asa.ydreskog@mark.se

Denna artikel har den 28 maj 2024 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Skolans uppdrag.....	7
Kollegialt lärande.....	8
Definition tvålärareskap.....	8
SYFTE, FRÅGESTÄLLNING, METOD OCH GENOMFÖRANDE	11
Syfte	11
Frågeställning.....	11
Genomförande	11
Metoddiskussion.....	12
RESULTAT	13
Aktion 1 – Vi gör något ihop: Gemensam planering och kollegialt lärande.....	13
Aktion 2 – Vi skapar förutsättningar för utökat kollegialt lärande.....	13
Aktion 3 – Flexibla gruppindelningar.....	14
Sammanfattning av resultaten.....	14
DISKUSSION	15
SLUTSATS	17
REFERENSLISTA	19

INLEDNING

ARTIKELNS BIDRAG ÄR att synliggöra vårt arbete och dela med oss av våra erfarenheter som krävts för att forma en hållbar arbetssituation tillsammans med våra elever. Vi hoppas kunna inspirera andra kollegor och skolledare som är nyfikna på att ta del av en annan organisation i dagens skola.

Under åren 2021–2024 fick vi möjlighet att medverka i Ifous FoU-program Fokus undervisning. Det satte stort fokus på undervisning och synliggjorde vad som pågick i klassrummet tillsammans med eleverna. Inom programmet gavs vi möjlighet att välja och följa enskilda elevcase. Våra reflektioner utifrån våra case visade tydligt att vårt tvålärarskap hade stor betydelse för hur vi fångade upp elevernas utvecklingsbehov. Genom olika möten med andra kollegor och skolledare från olika kommuner i Sverige har vi inspirerats till att dela med oss av vårt arbetssätt.

Vår resa startade för ett antal år sedan, i ett traditionellt och inte helt ovanligt upplägg i dagens skola:

En ensam lärare, i en klass, i ett klassrum. Vi undervisade i en klassisk tvåparallellig årskurs. Som de flesta andra lärare hade vi en vision om att klara av läraryrkets alla förväntningar galant. Att vara den trygga punkten för alla elever, klara av att hantera elevernas olikheter både socialt och kunskapsmässigt, ge alla elever förutsättningar att ta till sig undervisning/kunskap, möta vårdnadshavare samt lösa alla tänkbara problem som kan uppkomma under en skoldag. Hur gärna vi än ville så kändes uppdraget som ensam lärare minst sagt som ett övermäktigt uppdrag. Hirsh (2020) poängterar att det är svårt eller rent av omöjligt att under en lektion som ensam lärare möta alla elevers individuella behov.

Vad kunde vi själva göra för att få till en förändring som skulle vara hållbar för oss i vårt arbete med eleverna? Under årens lopp som kollegor i samma årskurser har vi valt att utveckla ett samarbete som kan rymmas under begreppet tvålärarskap.

SKOLANS UPPDRAG

I VÅRT UPPDRAG som lärare måste vi förhålla oss till det som står skrivet i skollagen och i läroplanen. Detta ska ligga till grund för våra dagliga möten med elever och vårdnadshavare. Utbildningen ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande och hänsyn ska tas till individernas olika behov, (Skollagen, 2010:800 kap 1, § 4). Enligt skollagen ska alla elever även få förutsättningar till en trygg tillvaro som skapar möjlighet för god studiero så att de kan koncentrera sig på undervisningen.

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans per-

sonal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhälle. (Skolverket, 2022 s.10)

Dagens samhälle har på relativt kort tid genomgått stora förändringar. Detta präglar dagens skola på många sätt och ställer helt andra krav på organisationen samt lärarnas uppdrag.

Men tittar man in i ett klassrum idag så ser flera fortfarande likadana ut som för hundra år sedan och i många fall är det ofta en ensam lärare, i en klass, i ett klassrum. För att möta de nya utmaningarna i skolan tror vi att tvålärarskapet kan vara en organisation som gynnar både elever och lärare mer långsiktigt.

KOLLEGIALT LÄRANDE

KOLLEGIALT LÄRANDE SKA enligt Skolverket (2022) genomsyra verksamheten och på olika sätt bidra till kunskap som ökar elevernas lärande. Detta görs genom att kollegor lär av varandras erfarenheter samt tar tillvara på befintlig kunskap och aktuell forskning inom området. Det kollegiala samarbetet kan på så sätt bidra till ett professionellt lärande som i sin tur bidrar till elevers kunskapsutveckling.

Enligt Gyllander, Torkildsen, Nehez (2020) finns många definitioner för kollegialt lärande. Det kollegiala lärandet kan ske inom flera nivåer i verksamheten. Det kan bland annat handla om kollegialt lärande mellan enskilda kollegor, arbetslag eller mellan lärare och skolledning. Författarna lyfter fram att forskare inom skoleffektivitet och skolförbättring har sett att gemensamt lärande som utgår från skolans vardag och praktik gynnar elevers skolresultat samt utvecklingen av skolans organisation.

Wheelan, Åkerlund & Jacobsson (2013/2022) menar att just förmågan att samarbeta varit avgörande för vår arts överlevnad och framsteg. Vi tror att man kan dra paralleller till skolvärlden. Under lång tid har läraryrket ofta varit ett ensamarbete, men för att klara av de utmaningar som finns i skolan idag behöver vi samarbeta mer för att orka med uppdraget.

Hirsh (2020) framhåller kollegialt lärande som en framgångsfaktor. Genom det kollegiala samarbetet kan man forma och utveckla undervisningen så att den ständigt blir bättre och möter elevers olika behov

på ett adekvat sätt. Elmbro (2020) poängterar att kollegialt lärande är en tydlig framgångsfaktor. När lärare arbetar tillsammans sker skolutveckling och man möter lättare elevernas utvecklingsbehov. Arbetet pågår varje dag, hela tiden helt naturligt. Lärarna lär av varandra och tillsammans analyserar de sin undervisning.

Det finns olika sätt att fånga upp elevers utvecklingsbehov och differentierad undervisning är ett begrepp som man ofta stöter på i skolans värld. Differentiering används ofta vid planering och genomförande av lektioner. Det innebär att läraren organiserar och strukturerar undervisningen för att möta alla elevers olika behov. För att differentiera undervisningen lyfter Persson och Persson (2012) fram två metoder: organisatorisk differentiering och pedagogisk differentiering. Organisatorisk differentiering menar Person och Person är att skapa grupper utifrån elevernas förmåga. Vid pedagogisk differentiering sker anpassningar av innehåll inom en grupp. Denna typ av differentiering innebär att elever arbetar tillsammans men på olika sätt och utifrån sin nivå.

En av de främsta kritikerna av differentierad undervisning är Agneta Gulz, professor i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet. Hon beskriver att många lärare uppfattar differentierad undervisning på väldigt olika sätt (Hallonsten, 2024). Enligt Gulz har en lärare med 30 elever inte möjlighet att guida alla i ett differentierat klassrum.

DEFINITION TVÅLÄRARSKAP

I DET SVENSKA skolsystemet är tvålärareskapet ett arbetssätt som skiljer sig från den traditionella organisationen med en ensam lärare, i en klass, i ett klassrum. I Sverige finns det i dagsläget inte mycket forskning inom området. Däremot kan man läsa olika artiklar baserade på lärares egna erfarenheter. (se exempelvis Emma Olsson (2024); Fredrik Wallin (2021); Redaktionen (2021); David Johansson (2024).

Det finns betydligt mer forskning om tvålärareskap/ flerlärareskap i USA och då beskrivs arbetssättet under begreppen co-teaching eller team-teaching. I

USA startade tvålärareskapet i syfte att lättare inkludera och möta elever med funktionsvariationer.

Tvålärareskapet/co-teaching har sedan utvecklats över tid och kan beskrivas utifrån sex olika modeller som Gilbertsson och Lindh (2023) översatt till svenska.

MODELL 1: EN UNDERVISAR, EN ASSISTERAR

Den undervisande läraren har det övergripande ansvaret för lektionen genom att instruera, leda och fördela arbetet. Den assisterande läraren rör sig i

klassrummet, stöttar eleverna i att komma igång och genomföra sina arbetsuppgifter samt ser till att rätt material finns tillgängligt.

MODELL 2: PARALLELLUNDERVISNING

Eleverna delas upp i grupper utifrån vad som passar bäst för elevgruppen. Båda lärarna planerar och genomför samma lektion men i varsin grupp. Grupperna kan variera i storlek beroende på elevernas behov.

MODELL 3: STATIONSUNDERVISNING

Eleverna delas in i mindre grupper där de får rotera mellan olika stationer under lektionspasset. Detta bygger på att några grupper arbetar utan lärare. På så vis får eleverna en lektionsvariation och gruppen som lärarna undervisar blir mer effektiv och fördjupande.

MODELL 4: INDIVIDUALISERAD UNDERVISNING

En av lärarna undervisar en större grupp elever och den andra fokuserar på en mindre grupp eller på en elev. Syftet är att alla elever ska få samma innehåll men på olika sätt.

MODELL 5: EN UNDERVISAR, EN OBSERVERAR

Den ena läraren är huvudansvarig och leder lektionen medan den andra läraren har en observerande roll och noterar vad som sker i klassrummet, både på grupp och individnivå.

MODELL 6: SAMUNDERVISNING

Lärarparet har samma roll i klassrummet och delar på ansvaret i undervisningen. Det kräver att lärarna är samspelade och kan gå in och ut ur varandras kommunikation och undervisningshandlingar. Eleverna får på detta vis kunskap i hur ett välfungerande resonemang och kommunikation kan se ut.

Det finns olika syn på vad ett tvålärarskap innebär och hur man arbetar med det i praktiken. Precis som modellerna visar finns det utrymme för olika sätt att arbeta med elevgruppen och lärarrollen. Allt beroende på vilket syfte lektionen har. Men att enbart låsa fast sig vid en eller ett par modeller är inget tvålärar-

skap. Gilbertsson och Lindh (2023) poängterar att tvålärarskapet är ett utvecklat samarbete där båda lärarna är *helt* likvärdiga. Vilket betyder att man *inte* arbetar i tvålärarskap fullt ut om:

- ★ den ena läraren är huvudansvarig *hela* tiden och den andra bara "följer med".
- ★ den ena läraren undervisar och den andra bedömer arbeten.
- ★ den ena läraren undervisar och den andra ordnar med material och kopierar.
- ★ den ena läraren undervisar och den andra står eller sitter bredvid och har inte någon given roll.
- ★ den ena läraren undervisar och den andra sitter med en elev som har behov av extra stöttning.
- ★ lärarna planerar tillsammans men delar sedan på gruppen och undervisar var sin grupp.

En viktig förutsättning för att lyckas med tvålärarskap menar Gilbertsson och Lindh (2023) är att lärarna är samspelade och förstår varandras kommunikation. Det behöver vara prestigelöst och lärarna måste vara bekväma med varandra och att låta ord och handlingar bollas mellan varandra.

En övergång från att ha arbetat som ensamlärare till att arbeta i ett tvålärarskap kan bli en stor omställning för många. Elmbro (2020) skriver i sin bok att det är viktigt att hinna prata igenom och skapa samsyn kring hur samarbetet ska se ut och vem som ska arbeta med vem. Elmbro skriver även om vikten av ett öppet klimat och attityd mellan kollegorna och att arbetet underlättas om personkemin stämmer.

Men samarbetet kan upplevas svårt för många och det är lätt att skylla över ansvaret på rektor eller kollegor. Wheelan, Åkerlund och Jacobsson (2013, 2022) poängterar för att bli en effektiv teammedlem behöver man titta närmare på sina egna handlingar och attityder och hur man interagerar med gruppen. Att granska sig själv och synliggöra sina egna handlingar i det kollegiala samarbetet kan ibland upplevas oönskvämt.

Vi vet en del om fördelarna med kollegialt lärande men också hur svårt det kan vara att nå kollegialt lärande på en fördjupad nivå. Vi vet även en del om tvålärarskap, men inte så mycket om hur tvålärarskapet påverkar det kollegiala lärandet.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNING, METOD OCH GENOMFÖRANDE

SYFTE

SYFTET MED DEN här studien är att synliggöra tvälärarskap som organisation samt hur arbetssättet kan öka det kollegiala lärandet.

FRÅGESTÄLLNING

PÅ VILKET SÄTT påverkar tvälärarskapet möjligheter till kollegialt lärande?

GENOMFÖRANDE

VÅR ARTIKEL BYGGER på en form av aktionsforskning. Aktionsforskning är ett sätt att få kunskap om sin egen undervisning och praktik och därigenom skapa förutsättning för förändringar (Rönnerman, (2021). Centrala moment i aktionsforskningsarbetet är att som praktiker ställa frågor till praktiken, iscensätta en aktion, följa processen systematiskt samt reflektera över vad som sker. Vi utgår från planering, organisation och aktion som leder till daglig reflektion, analys

och eventuella förändringar och förbättringar i våra möten med eleverna.

Inom ramen för Ifous-programmet FUN uppmanades vi att arbeta med elevcase. Det innebar att vi tillsammans valde sex elever att följa närmare. Vi uppmanades att kartlägga elevcasens kunskapsnivå i relation till kursplanens mål. Därefter uppmanades vi att ringa in elevers behov för att nå nästa steg. Utifrån behoven formades sedan didaktiska förändringar som

vi antog skulle stötta elevens kunskapsutveckling. Sista steget var att utvärdera och analysera konsekvenser av våra didaktiska förändringar.

Resultatdelen i föreliggande studie bygger på analyser av våra loggböcker, anteckningar och dokumentationer av elevernas kunskapsutveckling. I våra loggböcker har vi dokumenterat och reflekterat över våra egna möten. Reflektion och analys efter skoldagen, detta ligger till grund för morgondagens fortsatta arbete. Här görs eventuella förändringar och förbättringar både gällande organisation och lektionsuppbygg. Mötena har följt följande struktur:

- ★ Elevernas aktuella behov, både socialt och kunskapsmässigt.
- ★ Vad eleverna ska lära sig, nästa steg i elevernas kunskapsinhämtning.
- ★ Vilka gruppindelningar behöver därför göras, vilken roll och undervisningsform har vi lärare under lektionen, vilken lektionsstruktur utgår vi från?
- ★ Analys och feedback på varandras arbete.
- ★ Uppföljningar och eventuella nya kontakter med vårdnadshavare.

METODDISKUSSION

FÖRDELARNA MED VÅRT val av metod är att vi kommer så nära vår verklighet och vardag som det går. Genom våra olika aktioner synliggör vi framgångsfaktorer och utmaningar i vårt tvälärarskap. Aktionsforskningen visar på *hur* vi organiserar och använder tvälärarskapet för att öka möjligheten till vårt kollegiala lärande.

Nackdelarna med metoden är att vi inte har någon opartisk observatör eller kritisk vän som ställt kritiska frågor, granskat och följt vårt arbete. Vi har varit varandras kritiska vän och försökt vara så transparenta som möjligt när vi analyserat varandra och vår undervisning.

RESULTAT

AKTION 1 – VI GÖR NÅGOT IHOP: GEMENSAM PLANERING OCH KOLLEGIALT LÄRANDE

FÖR OSS BÖRJADE tvåläraryrskapet med att vi skapade en organisation och utrymme för gemensamma möten med fokus på samplanering av lektioner. Våra gemensamma lektionsplaneringar använde vi i undervisningen, *men* parallellt i varsitt klassrum.

RESULTAT OCH REFLEKTION

Vårt samarbete gav mersmak och positiva effekter på hur vi som lärare upplevde vår arbetsdag. Det kändes mycket tryggare och roligare att ingå i ett sammanhang där vi tillsammans formade en mer hållbar skoldag. Att slippa reflektera och analysera undervisningen på egen kammare bidrog till ett mindre stresspåslag och bättre arbetsklimate.

Våra lektionsplaneringar blev mer fördjupade ge-

nom våra samtal då vi nu kunde använda varandra som kritiska vänner, varandras kunskaper och gemensamma erfarenheter när vi formade lektionsinnehållet. Detta var första steget i vårt kommande tvåläraryrskap som var en enklare form av parallellundervisning.

Men vår tid tillsammans var inte tillräcklig och vi önskade utöka samarbetet ännu mer. Vi upptäckte ett behov av att även stötta varandra i andra situationer som ofta uppkommer i vårt uppdrag som lärare, tex samtal med vårdnadshavare. Vi såg att vi kunde komplettera varandra inom fler områden och behövde vara mer tillgängliga för varandra. Tiden som var schemalagd för det gemensamma kollegiala lärandet på skolan räckte inte till. Den pedagogiska diskussionen behövde pågå hela tiden, varje dag.

AKTION 2 – VI SKAPAR FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR UTÖKAT KOLLEGIALT LÄRANDE

NÄSTA STEG I vårt tvåläraryrskap var att utöka tiden för samarbetet. För att lyckas med det bestämde vi oss för att lägga nästan all vår förtroendetid tillsammans. Vi hade gemensamt behov av ett samarbete varje dag i form av pedagogiska diskussioner, planeringar av lektioner, reflektioner och analyser av olika områden som hör läraryrket till.

RESULTAT OCH REFLEKTION

Överenskommelsen av den gemensamma arbetstiden gav positiva effekter inom flera områden. Vi kände oss inte ensamma i vårt uppdrag som lärare, känslan av oro och otillräcklighet började ge med sig och ersattes med en ökad självkänsla och gemenskap. Genom vår utökade tid märktes en förändrad inriktning och förändrat fokus i våra diskussioner. Våra kollegiala

samtal handlade nu inte bara om vårt mående och lektionsplanering utan hade större fokus på elevernas utvecklingsbehov och hur vi kunde fånga upp dessa. I vår grupp utvecklades en överenskommelse som sannolikt bidrog till att vi kunde hålla fokus. Vi kunde nu utöver samplanering även få mer utrymme för att reflektera och analysera våra undervisningshandlingar. Självklart hade vi tidigare dagligen reflekterat, analyserat och ifrågasatt vår undervisning, men utan att få utrymme att dela och pröva dessa reflektioner.

Riskerna med vårt tidigare ensamarbete var att vi kunde missa viktiga aspekter och bli hämmade i att uppmärksamma invanda mönster och undervisningshandlingar som inte var effektiva. När vi skapat mer gemensam kollegial tid gav det oss nu möjlighet att fördjupa och vidareutveckla våra idéer kring undervisningen. Tillsammans bollade vi fram och tillbaka,

vi kunde vrida och vända på moment gällande undervisningen med eleverna och miljön runt omkring.

Ett tidigt exempel på vad våra samtal nu handlade om var varför det var oroligt i våra klassrum. Vi lade mycket tid till att analysera och skapa samsyn kring begreppet arbetsro. Vi beslutade gemensamt att involvera eleverna, där de själva fick reflektera över vad arbetsro betydde för dem och vilka behov de hade. Tillsammans kom vi fram till att vi behövde strukturerat upp och möblera om i klassrummen för att möta varandras olikheter. I klassrummen skapade vi möjlighet för gruppundervisning, axelkompisar, samt enskilda arbetsplatser. Kritiskt granskade vi den fy-

siska miljön såsom synintryck på väggar, bord och förvaring. Vi rensade rent på väggar och bord samt ändrade till stängd förvaring så långt det var möjligt. Våra klassrum blev nu mer flexibla och eleverna tilläts välja den arbetsplats som passade dem bäst. På så sätt tog eleverna större ansvar för sitt eget lärande då de kunde koncentrera sig bättre när miljön runt omkring utgick från dem.

Vi uppmärksammade i våra diskussioner att vi hade elever med liknande utvecklingsbehov. Vi såg möjligheter till ytterligare samarbete men var låsta som ensam lärare, i varsin klass, i varsitt klassrum. Nästa steg i vårt samarbete blev att skapa en gemensam elevgrupp.

AKTION 3 – FLEXIBLA GRUPPINDELNINGAR.

MED STÖD FRÅN skolledningen väljer vi att utöka vårt kollegiala samarbete genom att slå ihop våra parallellklasser till en gemensam årskurs. Vi skapar en organisation och förutsättningar för att göra grupper i gruppen.

RESULTAT OCH REFLEKTION

I vår gemensamma klass har vi nu fler elever än vad det traditionella upplägget normalt brukar vara. Vi går ifrån den klassiska organisationen, en lärare, en klass, ett klassrum. Den nya organisationen medför gemensamt ansvar för elevgruppen, både på gruppnivå och individnivå, då vi inte har mentor elever. Organisation utökar ytterligare vårt kollegiala lärande då vi nu har gemensamma elever under hela dagen. I våra diskussioner får vi nu möjlighet att utgå från samma

elever, samma undervisning och samma händelser vilket möjliggör en samsyn vid pedagogiska diskussioner både innan, under och efter arbetspassen.

I den nya organisationen finns utrymme för enskild undervisning. Dessa arbetspass handlar ofta om att vi uppmärksammat vissa behov hos enskilda elever som inte ryms i den stora gruppundervisningen. Ett exempel på när vi använder oss av individuell undervisning med en till två elever är i starten av dagen. På det sättet utnyttjar vi tiden det tar för övriga elever att ta sig in i hallen, hänga av sig kläder och gå in i klassrummet. Den andra pedagogen inleder sedan dagen med närvarokontroll, genomgång av dagen samt gemensam repetition av olika aktuella ämnesområden, tex repetition av årets månader, engelska fraser, ramsräkna mm.

SAMMANFATTNING AV RESULTATEN

PÅ VILKET SÄTT påverkar tvålärareskapet möjligheter till kollegialt lärande?

- ★ Tryggare och mer inspirerande att som lärare ingå i ett sammanhang där man har ett gemensamt elevansvar.
- ★ Genom gemensamma lektionsplaneringar och framför allt gemensamma erfarenheter skapas underlag för fördjupade samtal och eget lärande.

- ★ Samsyn om meningsfullheten med gemensam arbetstid skapar möjlighet till samtal om fler fokusområden. Det finns tid för en mer omfattande reflektion och analys av vår undervisning.
- ★ Genom organisationen möter vi eleverna i olika sammanhang. Det skapar möjlighet att både fånga upp nyanser av elevers behov och att möta elevernas behov.

DISKUSSION

UNDER ÅREN 2021-2024 fick vi möjlighet att medverka i Ifous FoU-program Fokus undervisning. Detta arbete gav oss möjligheten att vända blicken in i den praktiska verkstaden och på ett metodiskt och strukturerat sätt analysera vad som pågick i undervisningen med eleverna genom vårt dagliga kollegiala samarbete. Denna artikel beskriver vår resa över de senaste åren. Hur vi utvecklat vårt kollegiala lärande genom en till synes enkel organisationsförändring.

När vi blickar tillbaka på våra klassrumssituationer som ensamlärare kan vi se att vi själva hade stor del i att det inte fungerade. Vår aktionsforskning synliggör utveckling inom två stora områden, organisation och kollegialt lärande. Vi hade till en början inte kunskapen om hur vi som pedagoger på ett effektivt sätt kunde använda vår arbetstid samt organisera oss och elevgruppen. Vi hade heller inte vetskapen om hur stor betydelse det kollegiala lärandet hade för oss pedagoger och vad det genererade till eleverna.

Resultatet i vår aktionsforskning visar effekter av kollegialt samarbete. Att få ingå i ett kollegialt sammanhang där man tillsammans formar arbetsdagen blir mer stimulerande. Att slippa reflektera och analysera undervisningen på egen kammare bidrar till ett mindre stresspåslag och bättre arbetsklimat. Undervisning blir på det här sättet mer professionell då vi kollegialt genom fördjupade diskussioner kan öka möjligheterna att fånga upp elevernas utvecklingsbehov. Precis som Hirsh (2020) skriver så är det svårt eller rent av omöjligt att under en lektion som ensam lärare möta alla elevers individuella behov. Hirsh framhåller även kollegialt lärande som en framgångsfaktor. Genom det kollegiala samarbetet kan man forma och utveckla undervisningen så att den ständigt blir bättre och möter elevernas olika behov på ett adekvat sätt. Detta visar också vår aktionsforskning. Vi kände att uppdraget som ensamlärare var för svårt och övermäktigt och mycket av vår arbetstid gick åt till onödig oro. Men genom vårt kollegiala arbete i ett tvålärarskap har vi skapat bättre förutsättningar för att möta elevernas utvecklingsbehov i vår undervisning.

Med utgångspunkt från det vi ser och våra diskussioner skapar vi olika gruppsammansättningar utifrån syftet med lektionerna.

Organisationen öppnar upp för en mer nyanserad och differentierad undervisning. Precis som Persson och Persson (2012) skriver kan man skapa organisatoriska differentieringar utifrån elevernas förmåga. Genom möjligheten att skapa grupper i gruppen utifrån elevernas utvecklingsbehov skapar vi förutsättningar för att hinna ge eleverna den undervisning och feedback de behöver i sin kunskapsutveckling. Vi har också uppmärksammat att elever som är oroliga och har svårt att ta till sig kunskap på grund av negativa sociala relationer med klasskompisar kan avlastas genom att ingå i flexibla grupper. Detta kan vi göra genom att vissa lektionspass dela på dessa elever som för tillfället har svårt för visst samarbete med varandra. Vårt kollegiala arbetssätt ger förutsättningar till att coacha eleverna både enskilt och på gruppnivå i detta viktiga värdegrundsarbete. Men i arbetet som ensamlärare upplevde vi det nästan omöjligt att underlätta den sociala påfrestningen då alla behövde ingå i samma grupp och rum. I längden kunde detta skapa ett arbetsklimat som påverkade arbetsron negativt och hämmade elevernas kunskapsutveckling. Som ensamlärare kan man självklart anpassa och göra lika många differentieringar. Problemet är att det finns en stor risk att man inte hinner undervisa och ge feedback i alla olika differentieringar. Faran enligt Gultz är att eleverna blir ensamma i sitt lärande och har svårt att själva komma vidare i sin kunskapsutveckling.

Beroende på hur stor elevgruppen är och vilka behov som finns kan det ibland behövas ett större underlag av lärartjänst. Arbetslaget blir då ett flerlärarskap. I organisationen har alla relation till samtliga elever. Ett flerlärarskap kan stärka arbetslaget inom flera områden. Man blir ytterligare en pedagog som med sin ryggsäck av erfarenhet och kunskap kan komplettera laget. De dagliga kollegiala diskussionerna ges förutsättningar för att bli bredare och djupare då fler tankar, infallsvinklar och idéer ventileras och

analyseras. Flerlärarskapet möjliggör också att lärarlaget kan vara ännu mer flexibla vid olika undervisningstillfällen. Beroende på lektion kan man välja att arbeta med grupper i gruppen eller vara fler pedagoger på samma lektion.

En viktig aspekt att ta hänsyn till i ett flerlärarskap är att *alla* lärare i arbetslaget är delaktiga och vet vilken roll de har under lektionen. Men samarbetet mellan kollegor kan upplevas svårt för många och det är lätt att skylla över ansvaret på rektor eller kollegor. Wheelan, Åkerlund, Jacobsson skriver i sin bok *Att skapa effektiva team* (2013, 2022), för att bli en effektiv teammedlem behöver man titta närmare på sina egna handlingar och attityder och hur man interagerar med gruppen. Att granska sig själv och synliggöra sina egna handlingar i det kollegiala samarbetet kan ibland upplevas obekvämt. Vår egen erfarenhet är att det kan kännas jobbigt att se sig själv i sammanhanget när man förstår att det är man själv som måste göra jobbet, ingen annan! Resultatet visar att det krävs ett samarbete, engagemang, tillit och respekt för att kunna använda och utnyttja tvålärarskap fullt ut. Arbets sättet har inte varit en quickfix. Att utveckla ett tvålärarskap är en process som kräver samarbete över tid. Vi har idag ett gott arbetsklimat där det finns utrymme för "högt till tak" i våra diskussioner samt att vi vågar misslyckas ibland. Att våga blotta sig och visa sig sårbar har stärkt oss som team. Känslan av att ha en kollega som stöttar i vått och torrt har lett till att vi tagit oss an utmaningar vi aldrig trodde vi skulle hamna i. En viktig förutsättning för att lyckas med tvålärarskap menar Gilbertsson och Lindh (2023) är att lärarna är samspelade och förstår varandras kommunikation. Det behöver vara prestigelöst och lärarna måste vara bekväma med varandra och att låta ord och handlingar bollas mellan varandra.

Resultatet visar att den viktigaste hörnstenen för att möjliggöra kollegialt lärande har varit gemensam arbetstid. Genom att vara tillgängliga för varandra på skolan, via Teams eller telefon, har vi effektiviserat

och fördjupat vårt arbete. De fördjupade diskussionerna har varit framgångsrika i syftet att fånga upp varje elevs utvecklingsbehov. Undervisningen med eleverna har på det här sättet blivit mer professionell och rättssäker. När vi analyserar vårt tvålärarskap/flerlärarskap har vi idag landat i att vi använder oss av alla delar från modellerna (Gilbertsson, Lind, 2021), beroende på lektion och elevernas utvecklingsbehov. På det sättet känner vi oss mer flexibla och får större variation på undervisningen. För oss innebär tvålärarskapet att vi samarbetar i *allt* som hör läraruppdraget till. Vi har gemensamt ansvar för elevgruppen både på grupp nivå och individ nivå då vi inte har mentorselever. Vi hjälps åt med planering av lektioner och arbetsområden, vi undervisar, bedömer, reflekterar och analyserar kollegialt samt har gemensam kontakt med vårdnadshavare.

Precis som Gyllander, Torkildsen, Nehez (2020) skriver så visar forskning på att kollegialt lärande främjar skolutveckling i större utsträckning när det sker i den dagliga verksamheten. Under FUN-tiden har vi märkt att vårt tvålärarskap/flerlärarskap har varit gynnsamt för vårt kollegiala lärande på en mer fördjupad nivå. Utmaningen med det kollegiala lärandet i en större grupp är främst att man inte lyckas skapa tillräckligt med utrymme för att nå kollegialt lärande på en fördjupad nivå. Men genom att organisera arbetslag i tvålärarskap/flerlärarskap skapas bättre förutsättningar för att dagligen få ingå i ett kollegialt sammanhang där skolutveckling sker. Vår studie visar att vårt samarbete utvecklats till ett kollegialt lärande på en mer fördjupad nivå.

SLUTSATS

LÄRARYRKET ÄR FANTASTISKT och vi är lyckligt lottade som får stötta och följa våra elever på deras kunskapsresa mot självständiga samhällsmedborgare. Vi har ett stort ansvar att tillsammans skapa goda förutsättningar för eleverna att lyckas.

Vår studie synliggör en förhållandevis enkel organisationsförändring som med små medel kan skapa bättre förutsättningar för kollegialt lärande. Genom det kollegiala samarbetet i tvåläraryrket får vi en organisation som är mer hållbar för både lärare och elever. Som ensamlärare är det lätt att hamna i en negativ spiral av stress och oro och det finns en stor risk att mycket av vår energi och arbetstid äts upp av fel saker. Vi kan se att vårt mående påverkar elevernas möjligheter till kunskapsinhämtning.

När vi använder vår arbetstid på ett mer effektivt sätt så har vi idag tillräckligt med tid för kollegialt lärande. Det handlar om hur vi organiserat oss för att ta tillvara på tiden. Det kan ibland vara svårt att hitta fysisk gemensam tid då livspusslet ser olika ut för oss. Men genom att vara lösningsfokuserad och kreativ, till exempel via digitala verktyg, har vi hittat stort utrymme för kollegialt lärande på en mer fördjupad nivå. Att som lärare våga möta nya utmaningar i undervisningen har stärkt oss som team och vi har tagit oss an utmaningar vi aldrig trodde vi skulle hamna i.

Vi ser fram emot att följa utvecklingen i tvåläraryrket/flerläraryrket som organisationslösning och hoppas på sikt kunna ta del av mer forskning inom området. Dels för att vi tror att detta kan medföra att fler lärare orkar stanna kvar i yrket samt locka nya medarbetare. Men framförallt hoppas vi att fler kollegor och skolledare ser en vinning med organisationsförändringen i mötet med eleverna.

Som avslutning på vår artikel vill vi citera författaren Anders Tidström, (2020)

“Lärare som praktiserar tvåläraryrket upplever bättre skolprestationer, arbetsmiljö och andra fördelar de inte vill släppa. En lärarduo tycks kunna uppfylla skolans uppdrag bättre än solisten och mycket tyder på att tvåläraryrket kommit för att stanna.” (baksidan av boken)

REFERENSLISTA

- ★ Elmbro, L. (2020). *Tvåläraresystem och andra kända framgångsfaktorer som skapar mervärde*. Vulkan.
- ★ Gilbertsson, M., & Lind, M. (2023). Upplaga 1:2 *Tvålärareskap i praktiken*. Studentlitteratur.
- ★ Gyllander Torkildsen, L. Nehez, J. (2020). *Att leda utvecklingsprocesser i förskola och skola*. Studentlitteratur
- ★ Hansen, AWänblad, M. (2020). *Hjärnstark junior: smartare, gladare, starkare*. Bonnier Fakta.
- ★ Hirsh, Å. (2020). *Relationellt ledarskap i klassrummet -så skaps magi*. Natur & Kultur.
- ★ Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Skolverket.
- ★ Tidström, A. (2020). *Tvålärareskap: Lokalproducerat och hållbart*. Studentlitteratur.
- ★ Wheelan, S.A., Åkerlund, M., Jacobsson, C. (2013, 2022). *Att skapa effektiva team*. Upplaga 4:2. Studentlitteratur.
- ★ Persson B. & Persson, E. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse: Att nå framgång med alla elever*. Stockholm: Liber.
- ★ Skolverket (2021). *Kollegialt lärande* www.skolverket.se/ (hämtad 2023-03-21)
- ★ Karin Rönnerman (2021). *Vad är aktionsforskning?* www.gu.se (hämtad 2023-11-10)
- ★ Hallonsten (2024). *Forskare dömer ut differentierad undervisning* www.vilarare.se (hämtad 2024-03-22)
- ★ Emma Olsson (2024). *Tryggare med tvålärareskap: "Det är ruskigt skönt"*, www.vilarare.se (hämtad 2024-04-04)
- ★ Fredrik Wallin (2021). *Tvålärareskapet kan ta svensk skola ur krisen*, www.vilarare.se. (hämtad 2023-11-10)
- ★ Redaktionen (2021). *De fick ett lyft av att jobba med tvålärareskap: "Pulsen går ner"*, www.vilarare.se (hämtad 2023-11-20)
- ★ David Johansson (2024). *Klasserna slogs ihop – då ökade studieron*, www.vilarare.se (hämtad 2024-03-05)

SKOLPORTEN